

DE VERHOUDING TUSSEN INLICHTINGENDIENSTEN EN HET GERECHT GISTEREN, VANDAAG EN MORGEN

Wauter VAN LAETHEM | Jurist Vast Comité I¹

Er wordt wel eens gesteld dat het gerechtelijke werk van de politiediensten en het inlichtingenwerk van met name de Veiligheid van de Staat en de Algemene dienst inlichting en veiligheid naar mekaar toegroeien. In dit actueel² reflecteert Wauter Van Laethem over deze stelling. In het verlengde van deze denkoefening formuleert hij zes kerngedachten die nuttig kunnen zijn om een samenwerking op gerechtelijk vlak tussen de voornoemde actoren (verder) te ontwikkelen.

In 1998 schreef Jean-Louis Bruguière, een Franse magistraat die al meer dan 20 jaar strijd voert tegen het terrorisme, het volgende: “A l’heure actuelle – et c’est un fait important – devant la montée du terrorisme et le caractère mutant du terrorisme islamique, l’osmose et l’imbrication fonctionnelle entre les services de renseignements et d’enquête, et les juges spécialisés, s’avèrent de plus en plus étroites, non pas pour des raisons juridiques, politiques voire même éthiques, mais parce que sous la pression de la menace, les services spécialisés ont compris que pour gagner en efficacité, il fallait que l’ensemble des acteurs de la lutte agisse de façon concertée et que la dichotomie prévention-répression était un concept dépassé”³.

Sinds een aantal jaren wordt door sommigen hetzelfde beeld geschetst van de Belgische situatie, onder meer in de strijd tegen de georganiseerde

criminaliteit, het terrorisme en het radicalisme: de gerechtelijke politie als functie schuift in die domeinen op naar wat traditioneel als inlichtingenwerk beschouwd wordt en de “inlichtingenfunctie” – zo zegt men soms – wordt door de inlichtingendiensten naar het achterplan verschoven ten voordele van een gerechtelijke aanpak van die fenomenen. “Men”, dat is onder meer het Vast Comité I. In zijn “Jaarverslag 2004” wordt het als volgt verwoord: “Zoals het Vast Comité I al kon vaststellen op andere gebieden die tot zijn bevoegdheden behoren, lijkt de Veiligheid van de Staat voorrang te geven aan kortetermijnacties die gericht zijn op het behalen van gerechtelijke resultaten”⁴.

Maar is het wel correct te stellen dat er een hechtere “osmose en functionele overlapping” groeit? En is dit nu net goed of problematisch? Moet die groei met andere woorden afgeremd of gestimuleerd worden en moeten er in het laatste geval geen bijkomende spelregels afgesproken worden? En als de tweedeling tussen preventie en repressie achterhaald is, zoals Bruguière stelt, waar is dan nog de eigenheid van beide functies? Of anders gezegd: hebben de diensten die deze functies vervullen (enerzijds de gerechtelijke overheden en anderzijds onze beide inlichtingendiensten⁵), nog een eigen bestaansreden in de strijd tegen terrorisme of georganiseerde criminaliteit?

1 De in deze bijdrage ingenomen standpunten vertolken de persoonlijke mening van de auteur en binden op geen enkele wijze het Vast Comité I.

2 Deze bijdrage vormt de schriftelijke neerslag van de uiteenzetting, gegeven op 17 januari 2006 op de academische zitting van het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Vast Comité I) naar aanleiding van de voorstelling van de studie “Inlichtingendiensten en strafprocedure in Nederland, Duitsland en Frankrijk”. Deze studie van professor Dirk Van Daele en van Bart Vangeebergen vormt de eerste publicatie in de reeks “Quis custodiet ipsos custodes?”, waarmee het voornoemde comité een bijdrage wil leveren tot het bevorderen van een geïnformeerde discussie over de werking, de bevoegdheden en de controle op de inlichtingendiensten.

3 J. BRUGUIERE, “Renseignement et lutte antiterrorisme” in P. LACOSTE (ed.), *Le renseignement à la française*, Parijs, Economica, 1998, 271.

4 VAST COMITÉ I, *Activiteitenverslag 2004*, www.comiteri.be, 20.

5 Enerzijds is er de Veiligheid van de Staat die de burgerlijke inlichtingendienst is, en anderzijds is er de Algemene Dienst inlichting en veiligheid van de Krijgsmacht (A.D.I.V.) die de militaire inlichtingendienst is.

Laat ons beginnen bij de eerste vraag: kunnen we zomaar stellen dat er op een aantal domeinen een steeds grotere overlapping groeit tussen beide functies en wie of wat is hiervan de oorzaak? Om dit te “meten” moeten we vooraf een duidelijk beeld hebben van de functies die aan de onderscheiden diensten toevertrouwd werden.

Meestal wordt gezegd dat de gerechtelijke politie gericht is op de opsporing van misdrijven, het verzamelen van bewijzen en de vervolging. Zo staat deze functie ook omschreven in artikel 8 van het wetboek van strafvordering. De finaliteit van onze inlichtingendiensten ligt elders. Zij moeten waken over het voortbestaan van de democratische rechts- en welvaartsstaat (waarbij de term “welvaart” verwijst naar de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel⁶) en deze beschermen tegen welomschreven, ernstige dreigingen⁷. Om dit doel te bereiken moeten deze diensten idealiter op de hoogte zijn van dreigingen lang vooraleer die zich daadwerkelijk manifesteren. Het behoort dan ook – zo stelt men dikwijls – tot een essentieel kenmerk van inlichtingendiensten dat ze preventief te werk gaan⁸. Wij komen daar verder in de tekst op terug.

Zo gesteld, liggen beide functies vrij ver uit elkaar. Maar dit beeld is ons inziens niet helemaal juist. De uiteindelijke finaliteit van de gerechtelijke politie ligt immers niet in de opsporing en de vervolging *an sich*: die opsporing en vervolging moeten finaal leiden tot de handhaving en het herstel van de openbare orde. En deze openbare orde moet niet alleen gevrijwaard blijven ten voordele van het individu maar ook van de maatschappij in haar globaliteit⁹. In de gerechtelijke functie zit onvermijdelijk een component verrat die behoort tot de essentie van de inlichtingenfunctie, met name het voortbestaan van onze democratische rechtsorde. Daarenboven mogen we niet vergeten dat er diverse misdrijven bestaan, waarbij het beschermde rechtsgoed niet het individu of zijn goederen is, maar wel de soevereine staat op zich. Denk maar aan de misdaden en wanbedrijven tegen de veiligheid van

de Staat die zelfs de eerste Titel van Boek II van het Strafwetboek uitmaken. Ter zake zijn er talrijke voorbeelden te geven¹⁰, al komt een vervolging van dit soort misdrijven misschien voornamelijk voor in zogenaamde “woelige periodes”. En na “9/11” leven we in een dergelijke periode. We mogen trouwens niet vergeten dat ook bij de terrorismemisdrijven het beschermde rechtsgoed niet zozeer de fysieke integriteit van de afzonderlijke burger is, maar (om de woorden van artikel 137 van het strafwetboek te gebruiken) wel de vrijwaring van “de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren en de stabiliteit van een land of een internationale organisatie”.

De uiteindelijke finaliteit van de beide, hiervoor geduide functies heeft met andere woorden altijd al een gemene deler gehad. Toch is er de laatste jaren meer aan de hand. De gerechtelijke politie is steeds preventiever gaan werken vanuit de drang of de noodzaak om sneller gerechtelijk te kunnen ingrijpen. In die zin heeft Bruguière gelijk, wanneer hij stelt dat de dichotomie tussen preventie en repressie achterhaald is. In België gebeurde die grensvervaging echter mede onder invloed van een aantal wetgevende initiatieven.

Zo is er sinds 1998, met name door de inwerkingtreding van de zogenaamde “Wet Franchimont”, de juridische bevestiging van de reeds lang bestaande praktijk van de proactieve recherche. Maar vandaag gaat men nog een stap verder: om het proactief onderzoek voor te bereiden worden soms “voorstudies” gehouden, waarbij men screent in open bronnen, informatie puurt uit reactieve dossiers en strategische analyses maakt.

Een tweede belangrijke vaststelling is dat de wetgever de laatste jaren een aantal nieuwe strafbaarstellingen ingevoerd heeft die eigenlijk als voorbereidingshandelingen te kwalificeren zijn. Hierbij kan concreet gedacht worden aan de misdrijven inzake de georganiseerde criminaliteit, het terrorisme en de financiering ervan.

6 Dit is een van de belangen die de Veiligheid van de Staat moet vrijwaren (art. 7, 1° en 8, 4° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst, *B.S.* 18 december 1998).

7 Zie art. 7, 1° en 11, 1° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

8 Cf. *infra*.

9 L. VELLEMAN, “De administratieve en de gerechtelijke politie, hun raakpunten en prioriteiten”, *R.W.* 1987-88, 377-386.

10 Zie bijvoorbeeld de misdaden en wanbedrijven tegen de openbare trouw (Boek II, Titel III van het Strafwetboek); de misdrijven, vermeld in de wet van 10 januari 1955 betreffende de bekendmaking en de toepassing der uitvindingen en fabrieksgeheimen welke de verdediging van het grondgebied of de veiligheid van de Staat aangaan; de misdrijven, bedoeld in de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen; maar ook bijvoorbeeld de strafbepalingen in de vreemdelingenwetgeving of de kieswetten.

Om de zaken scherp te stellen kunnen we de gevolgen van die evoluties en initiatieven vandaag als volgt samenvatten: het gerecht doet *voorstudies* om uit te maken waar ze een *proactief onderzoek* kan opstarten naar handelingen die *mogelijk* als *voorbereiding* van bepaalde misdrijven of *pogingen* daartoe gekwalificeerd kunnen worden. Hier zit men wel zeer vroeg op de *iter criminis*. Deze activiteit neigt sterk naar puur inlichtingenwerk. Toch kan het nog net omschreven worden als *intelligence led policing*, waarbij de finaliteit de vervolging van een misdrijf blijft.

Dezelfde redenering aanhouden wordt al moeilijker, wanneer men voorstudies voert naar fenomenen, waarvoor er geen (of nog geen) specifieke strafrechtelijke kwalificaties voorhanden zijn en waar het gerecht op een creatieve wijze omgaat met bestaande delictsomschrijvingen. We denken hierbij concreet aan de strijd tegen het radicalisme en tegen schadelijke sektarische organisaties. Zoals De Valkeneer in dit tijdschrift reeds stelde, laten dergelijke fenomenen zich zeer moeilijk strafrechtelijk omschrijven, indien we geen afbreuk willen doen aan het legaliteitsbeginsel en niet willen verzanden in opinie- en relatiedelicten¹¹. Om die fenomenen aan te pakken doet het gerecht (terecht of onterecht, dat laten we in het midden) een beroep op kwalificaties à la valsheid in geschriften, bendevoorming, afpersing, de misdrijven uit de racismewet, enzovoort.

Als laatste punt in de evolutie moet zeker verwezen worden naar het zogenaamde Terroprogamma van de federale politie. Deze “expertise- en analysedienst” doet onder meer aan “*profiling* en analyse van de motieven die aan de basis liggen van de terroristische rekrutering en de financiering van het terrorisme”¹². Zij stelt ook dreigingsanalyses op inzake sekten en adviseert overheden over te nemen maatregelen. Hier is het onderscheid met de functie van een analysedienst van een inlichtingendienst niet meer duidelijk. Maar ook voor wat het bedoelde programma betreft is deze evolutie aangestuurd of minstens gelegitimeerd door de wetgever: artikel 95 van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus¹³ voorziet namelijk in programma’s die in

het raam van de bestrijding of de opvolging van specifieke fenomenen een geïntegreerde gerechtelijke en bestuurlijke aanpak vereisen.

Zien we nu een zelfde beweging maar dan in de omgekeerde richting bij de inlichtingendiensten? Zijn zij opgeschoven naar de gerechtelijke politie als functie? Dit zou betekenen dat bij hen het accent verplaatst is van preventief naar reactief werk en van algemene analyses naar de behandeling van concrete dossiers of nog dat zij fenomenen benaderen op basis van strafrechtelijke kwalificaties, al dan niet in opdracht van het gerecht.

Het zou een aparte studie vereisen om uit te maken of, wanneer en in welke mate de verschuiving in de voormelde zin zich voorgedaan heeft. Maar de vraag kan ook anders geformuleerd worden: “Indien de verschuiving in de voormelde zin zich voordoet, verzaakt een inlichtingendienst daarmee dan per definitie aan zijn functie?” of “Is het feit dat een inlichtingendienst zeer concrete dossiers bestudeert met het oog op een gerechtelijke afhandeling, een indicatie om te beweren dat hij zijn “core business” verwaarloost?” Ons inziens dienen deze vragen zeker ontkennend beantwoord te worden, ten minste wanneer het betrokken concrete dossier een bedreiging inhoudt voor onze democratische rechtsorde. “Kortetermijnacties” druisen niet *per se* in tegen de inlichtingenfunctie. Of om het anders te stellen: bij de omschrijving van de taakinvulling van een inlichtingendienst zijn volgens ons de termen “preventie” en “repressie” niet op hun plaats. Dit onderscheid is maar relevant bij de omschrijving van de administratieve versus de gerechtelijke politie, omdat aan die twee functies onderscheiden actiemogelijkheden gekoppeld werden. En die actiemogelijkheden ontbreken nu precies bij inlichtingendiensten: de wetgever heeft hen geen enkel dwangmiddel verleend om een gedetecteerde dreiging zelf te counteren. Een inlichtingendienst moet dan ook aandacht hebben voor elke dreiging tegen het voortbestaan van de democratie, of die dreiging nu veraf is of zich volop ontplooit. En in functie van de aard en de concreetheid van die dreiging moet de inlichtingendienst de meest aangewezen politieke, administratieve, diplomatieke of

11 C. DE VALKENEER, “De strijd tegen het terrorisme: enkele overwegingen”, *Vigiles* 2004, 105-106.

12 Vr. & Antw. Kamer 2003-2004, 1 juni 2004, nr. 34, 5222 (vraag nr. 214 van G. Bourgeois).

13 B.S. 5 januari 1999.

gerechtelijke overheid informeren en adviseren over de te nemen maatregelen. Daar hoeft het evenwel niet bij te blijven. De wetgever heeft onze inlichtingendiensten ook de mogelijkheid gegeven bijstand en zelfs medewerking te verlenen aan het gerecht¹⁴. Waarom zouden zij dat dan niet doen, zeker in het kader van de strijd tegen terrorisme, waarin een veroordeling en opsluiting de meest effectieve weg lijkt om hun functie te vervullen? Niet elke dreiging kan op die manier aangepakt worden. In de Koude Oorlog bijvoorbeeld werd meestal een beroep gedaan op politieke of administratieve overheden om buitenlandse spionnen *persona non grata* te verklaren of uit te wijzen. Het gerecht werd toen slechts zelden “gesolliciteerd”, omdat de gerechtelijke aanpak bij dergelijke dreigingen zeker niet steeds het beste resultaat opleverde voor de nationale veiligheid. Inzake concrete terrorismedreigingen liggen de zaken echter anders. Hier lijkt een vervolging en veroordeling ons meestal de enige aangewezen weg. Concluderend kan dus gesteld worden dat zowel de Veiligheid van de Staat als de A.D.I.V. zijn missie vervult, wanneer deze diensten zich (laten) inschakelen in een gerechtelijk onderzoek in de mate waarin – en dit is zeer belangrijk – : 1) de feiten die aan het onderzoek ten grondslag liggen een bedreiging betekenen voor de rechtsstaat; én 2) die bedreiging door een veroordeling gecounterd kan worden. Vanuit het perspectief van de strijd tegen het terrorisme en rekening houdend met de functies van respectievelijk de gerechtelijke politie en de inlichtingendiensten, is samenwerking hier een pure win-win-situatie.

Het voormelde is evenwel zeker geen pleidooi voor een ongecontroleerde en ongebreidelde inzet van het inlichtingendispositief in strafrechtelijke onderzoeken tegen terrorisme, radicalisme of georganiseerde criminaliteit. De voorwaarden, onder dewelke de bedoelde samenwerking op gerechtelijk vlak dan wel kan plaatsvinden, kunnen ons inziens samengevat worden in zes kerngedachten.

- Kerngedachte 1 - De Veiligheid van de Staat en de A.D.I.V. moeten steeds voldoende capaciteit vrijhouden of vrijmaken voor langetermijn-analyses

Het voorkomen van concrete terroristische aanslagen moet uiteraard een topprioriteit blijven voor onze inlichtingendiensten. Deze diensten mogen evenwel nooit alle schaarse middelen inzetten in dergelijke dossiers met het oog op een gerechtelijke afhandeling. Dit zou misschien wel verleidelijk kunnen zijn, omdat een gerechtelijke aanpak sneller leidt tot tastbare resultaten, maar vanuit de optiek van het voortbestaan van ons democratisch rechtsbestel, met zijn normen en waarden, vormen bijvoorbeeld extremisme en radicalisme minstens even grote bedreigingen. Fenomeenanalyses en prospecties op middenlange en lange termijn zijn hier onontbeerlijk om de politieke overheden te informeren over maatregelen die de voedingsbodem voor deze fenomenen kunnen wegnemen, in de hoop dat we, niet vandaag of morgen, maar binnen een aantal jaren kunnen vaststellen dat de dreiging afgenomen is.

- Kerngedachte 2 - De Veiligheid van de Staat en de A.D.I.V. moeten geen eigen actiemogelijkheden krijgen, maar wel een grotere keuzevrijheid met betrekking tot de inzet van andere overheden

Zoals gezegd, zijn onze Belgische inlichtingendiensten voor de vervulling van hun doelstelling afhankelijk van het optreden van anderen. Dit is niet overal zo. In Nederland kan de “Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst” (A.I.V.D.) via agenten acties “verstoren”¹⁵. In Frankrijk zijn de leden van de “Direction de la Surveillance du Territoire” officier van gerechtelijke politie. Ons inziens zijn er echter geen redenen voorhanden om de Belgische situatie te veranderen. Niet dat volgens ons krampachtig vastgehouden dient te worden aan de idee dat er absoluut een “Trennungsgebot”¹⁶ moet zijn om de democratie van de ondergang te behoeden. Er dient trouwens opgemerkt te worden dat die

¹⁴ Art. 20 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

¹⁵ Art. 21, lid 1, a, 2° van de Nederlandse wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (2002) laat toe personen in te zetten met het oog op “het bevorderen of treffen van maatregelen ter bescherming van door een dienst te behartigen belangen”. Op grond van deze taakomschrijving kan de A.I.V.D. bepaalde personen of organisaties “frustreren” in hun activiteiten, wanneer deze een gevaar zouden kunnen opleveren voor de gewichtige belangen van de staat. Bij het bevorderen of nemen van maatregelen gaat het er steeds om een bedreiging te ontmoedigen of in de kiem te smoren met als uiteindelijke doel te voorkomen dat de ermee gepaard gaande risico’s werkelijkheid worden, bijvoorbeeld door een groepering te desinformeren (D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, *Inlichtingendiensten en strafprocedure in Nederland, Duitsland en Frankrijk in Quis custodiet ipsos custodes?*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 16). De Nederlandse regering wil deze mogelijkheid om verstoringsacties op te zetten uitbreiden tot leden van de A.I.V.D. zelf.

¹⁶ Het “Trennungsgebot”, dat ingevoerd werd na de tweede wereldoorlog, legt een absolute scheiding op tussen diensten met een opsporingsbevoegdheid en inlichtingendiensten. Zie voor meer informatie dienaangaande: D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, o.c., 29.

absolute functionele en organisatorische scheiding tussen de inlichtingenfunctie en operationele taken ook in België niet volledig geldt: de A.D.I.V. is immers een onderdeel van het leger en dus van de dienst die desgevallend moet instaan voor de afwending van een militaire dreiging en de afdeling protectie van de Veiligheid van de Staat beschikt over alle reguliere politiebevoegdheden. Het lijkt ons gewoon niet nodig om de bestaande situatie te veranderen, zeker niet in de strijd tegen terrorisme, waarbij de gerechtelijke overheden over zeer veel mogelijkheden en bevoegdheden beschikken om op te treden.

We zijn er wel voorstander van dat de inlichtingendiensten over een zo groot mogelijke vrijheid beschikken om de weg te kiezen die hen het meest opportuun lijkt om hun doelstelling te realiseren. Artikel 29 van het wetboek van strafvordering verhindert hen dat momenteel: de inlichtingendiensten moeten elk misdrijf melden, terwijl de gerechtelijke weg niet voor elke dreiging de beste manier is om de nationale veiligheid te garanderen. Net zoals bijvoorbeeld de arbeidsinspecteurs¹⁷ zouden ons inziens de leden van de Veiligheid van de Staat en de A.D.I.V. vrijgesteld moeten worden van de aangifteverplichting om zo een eigen beleid te kunnen voeren (uiteraard onder ministeriële verantwoordelijkheid). Wij zijn er van overtuigd dat de afschaffing van die aangifteverplichting nog belangrijker zal worden eens de inlichtingendiensten over bijkomende bevoegdheden zullen beschikken ingevolge de voorgestelde wetswijziging¹⁸. Mochten deze voorstellen wet worden, dat zal dit er onvermijdelijk sneller toe leiden dat de inlichtingendiensten in de loop van operaties in aanraking komen met misdrijven die de rechtsstaat niet in gevaar brengen. Als deze feiten steeds gemeld moeten worden, kan dit lopende operaties in het gedrang brengen. Een ander gevolg zal zijn dat de B.I.M.-methoden (bijzondere inlichtingenmethoden) *de facto* B.O.M.-methoden (bijzondere opsporingsmethoden) worden. In de bespreking van de vierde kerngedachte komen we hier op terug.

- Kerngedachte 3 - Inlichtingendiensten moeten technische bijstand kunnen blijven leveren aan het gerecht

Inlichtingendiensten moeten technische bijstand kunnen blijven leveren aan het gerecht. Alleen moet de notie van “technische bijstand” (zoals in Nederland trouwens¹⁹) herleid worden tot zijn essentie: het steunen van gerechtelijke overheden door technische adviezen of door het verschaffen van technische hulp bij handelingen die door het gerecht zelf gesteld worden. Voorwaarde is wel dat de bijstand kadert in een onderzoek dat raakt aan de functie van de inlichtingendiensten.

- Kerngedachte 4 - De operationele medewerking door de inlichtingendiensten aan een opsporings- of gerechtelijk onderzoek moet afgeschaft, minstens sterk beperkt worden tot welomschreven gevallen

De wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst laat momenteel toe dat de inlichtingendiensten hun medewerking verlenen aan onder meer de gerechtelijke overheden. Ze worden dan ingeschakeld in een onderzoek (meestal onder de leiding van het federaal parket) en ze krijgen een stuk van de opdracht. Puur vanuit de functie van een inlichtingendienst beschouwd, is dit niet verkeerd, indien daarmee een bijdrage geleverd kan worden aan het afwenden van een bedreiging. Hier is evenwel toch meer aan de hand.

In de toekomst zullen de bevoegdheden van de inlichtingendiensten naar alle waarschijnlijkheid gevoelig uitbreiden. Maar wat indien het daarenboven de bedoeling zou zijn dat de inlichtingendiensten die bevoegdheden ook kunnen aanwenden, wanneer ze hun medewerking verlenen aan een strafrechtelijk onderzoek? De vraag dient gesteld te worden of het dan nog wel gaat om “bijzondere inlichtingenmethoden”. Is er dan niet veeleer sprake van “bijzondere opsporingsmethoden” die daarenboven niet alleen ingezet kunnen worden in de proactieve fase maar zelfs eerder? Indien we de figuur van de “medewerking” behouden en de

¹⁷ Art. 9 Wet 16 november 1972 betreffende de arbeidsinspectie, B.S. 8 december 1972.

¹⁸ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, Parl. St. Senaat 2006-2007, nr. 2138/1.

¹⁹ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, o.c., 149.

inlichtingendiensten verregaande bevoegdheden verlenen, riskeren we dan niet dat ze een soort van nieuwe gerechtelijk politie bij het (federaal) parket worden? Is het dan niet “zuiverder” de gerechtelijke politie bijkomende bevoegdheden te verlenen, mocht dit nodig blijken? In Nederland voert men momenteel alleszins een debat over de invoering van bijkomende strafvorderlijke bevoegdheden tijdens het verkennend onderzoek. Sommigen zullen zeggen dat de gerechtelijke politie hierdoor nog meer op een inlichtingendienst gaat lijken; anderen – zoals Fijnaut²⁰ – zullen argumenteren dat een dergelijke evolutie de autonomie van de inlichtingendiensten tegenover het gerecht ten goede zal komen.

- Kerngedachte 5 - De wetgever moet alle aspecten regelen van het gebruik in een strafrechtelijk onderzoek of voor de rechter ten gronde van informatie, afkomstig van inlichtingendiensten

Ons inziens valt het niet te vermijden dat de inlichtingendiensten het komende decennium nauw zullen samenwerken met het gerecht. Terrorismebestrijding zonder veroordelingen is immers ondenkbaar. Er moeten dan wel duidelijke spelregels opgesteld worden om zo een eerlijk verloop van het proces te kunnen garanderen. Deze problematiek is veel te omvattend om hier uiteen te zetten maar de vragen zijn gekend: Mag de informatie van inlichtingendiensten zomaar gebruikt worden om dwangmiddelen te legitimeren? Wat met de controle op de betrouwbaarheid van de informatie en van de wijze waarop ze ingezameld werd, zeker indien het bronnengeheim of de regel van de derde dienst ingeroepen wordt en/of de informatie geclassificeerd werd? Wat krijgt de rechter ten gronde te zien en wat niet; en wat met de verdachten? Kunnen leden van inlichtingendiensten anoniem getuigen? ...

- Kerngedachte 6 - Er moet een democratische controle op de werking van de beide inlichtingendiensten mogelijk zijn, ook indien deze samenwerken met het gerecht

Indien de inlichtingendiensten nauwer en frequenter samenwerken met het gerecht, dan ontsnapt een belangrijk deel van hun werking aan de democratische controle. Het Vast Comité I kan immers geen toezicht houden in geval van een lopend opsporings- of gerechtelijk onderzoek²¹. Dit gebrek aan controle zal nooit helemaal ondervangen kunnen worden door een rechterlijke controle, omdat de gegevens van de inlichtingendiensten veelal niet in het strafdossier terecht zullen komen. Daarenboven ligt de finaliteit van de rechterlijke controle elders. Ons inziens moet het dan ook mogelijk zijn dat het Vast Comité I controle uitvoert op de werking van de inlichtingendiensten, wanneer die hun medewerking verlenen aan gerechtelijke onderzoeken, zonder daarbij die onderzoeken in gevaar te brengen of er een oordeel over te geven.

Het citaat van Bruguière aan de inleiding van dit actueel is ingegeven door veel pragmatisme. Aan dit woord dient geen negatieve connotatie gegeven te worden: inderdaad, gegeven de actuele dreiging inzake terrorisme en radicalisme, is het, zeker in bepaalde landen, verleidelijk geen kostbare tijd te verliezen met een principieel debat over de wijze waarop inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden nu wel of niet mogen samenwerken. Uiteindelijk garandeert men door die strijd namelijk ook de veiligheid van de burger en dat is essentieel. We mogen het kind evenwel niet met het badwater weggooien. En het kind is hier “onze fundamentele rechten en vrijheden”. We bedoelen maar: ons pragmatisme mag niet zover gaan dat we de waarden die we met zijn allen willen verdedigen, nu net overboord gaan gooien.

20 C. FIJNAUT, “De belangrijke rol van het strafrecht bij de bestrijding van (islamitisch) terrorisme”, *Themis* 2005, afl. 4, 210-215.

21 Art. 48, § 2, lid 2 en art. 51 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, *B.S.* 26 juli 1991.